

УДК 339.5:630*742

Невар Оксана,
аспірантка Лабораторії проєктів та ініціатив,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна
together.united.ua@gmail.com

ПЕРЕГЛЯД МОРАТОРІЮ НА ЕКСПОРТ ДЕРЕВИНИ: ПОЗИЦІЯ ЄС ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Торгівля необробленою деревиною вже тривалий час становить предмет суперечок між Україною і Європейським Союзом. Україна ввела мораторій на експорт необробленої деревини в квітні 2015 року, прийнявши Закон №325-VIII [1]. Це рішення було ухвалено з метою боротьби з незаконною вирубкою карпатських лісів і збереження природних ресурсів країни.

Однак, більше ніж через п'ять років після ухвалення мораторію, його було визнано несумісним із Угодою про асоціацію та таким, що суперечить положенням ГАТТ 1994. Аргументи, представлені Україною, виявилися недостатніми для доведення природоохоронної мети обмежень.

Дискусії щодо скасування мораторію на експорт необробленої деревини набули суттєвого значення у зв'язку зі змінами на політичному та економічному рівні. У зв'язку з цим, 18 листопада 2021 року Верховна Рада прийняла за основу законопроект №4197-д «Про ринок деревини», проте виключила з нього норму щодо скасування мораторію на експорт деревини. На сьогоднішній день, суперечка між Євросоюзом та Україною щодо експорту необробленої деревини залишається невирішеною.

Запровадження мораторію на експорт необробленої деревини було важливим кроком в політиці України щодо збереження лісових ресурсів та забезпечення сталих лісових екосистем. Незаконна вирубка лісів, яка стала системною проблемою країни, призводила до

непередбачуваних наслідків для природного середовища та екологічного балансу. Мораторій був прийнятий з урахуванням таких факторів та відображав бажання уряду зупинити незаконну практику вирубки та забезпечити сталість лісових екосистем.

Україна займає 34-е місце в Європі за співвідношенням площі лісу до загальної площі, при цьому лісистість країни не відповідає рекомендованим нормам, становлячи 15,9 % замість оптимальних 20 % [2]. Лісові ресурси України є значно обмеженими, що підтверджується даними Міністерства екології та природних ресурсів на 2021 рік. Незважаючи на повну заборону експорту кругляка, нелегальний вивіз необробленої деревини з України під приводом дров продовжується.

Однак, мораторій не виявився ефективним засобом боротьби з проблемою незаконного вирубування лісів та контрабанди деревини. Для ефективного протидії незаконному вирубуванню та контрабанді необробленої деревини необхідна перш за все реформа Державної екологічної інспекції, оскільки цей контролюючий орган функціонує недостатньо ефективно.

У контексті поточних реформ, що проводяться в Україні, з'єднання профільних господарств Держлісагентства в єдину компанію «Ліси України» сприятиме збільшенню контролю та ефективного використання лісових ресурсів, відповідно до європейської практики.

Закон про мораторій на експорт необробленої деревини був прийнятий також з метою підтримки вітчизняної промисловості. Це призвело до зростання деревообробки, зокрема лісопильної галузі, яка збільшилась на понад 50 % протягом 2014-2020 років. Деревообробка стала однією з небагатьох галузей промисловості, які зростали в порівнянні з 2013 роком [3].

Незважаючи на воєнний конфлікт, лісова галузь досягла рекордних фінансових показників у 2022 році, внесла майже 10 мільярдів гривень до бюджету та отримала понад мільярд гривень прибутку [4]. Однак, утримати позитивну динаміку у 2023 році стане надзвичайно складно.

Зараз спостерігається негативна тенденція, яка набирає загрозливих масштабів. Наприклад, на прикладі сосни можна бачити падіння цін на біржових торгах: з жовтня до січня ціна на соснову деревину знизилась на 20% [5].

Починаючи з другого кварталу 2022 року, попит на необроблену деревину, зокрема на хвойні породи, які становлять більшу частину заготівельної сировини, почав зменшуватись. Внаслідок початку війни експорт деревини з України через морські порти ускладнився, що спричинило додаткові проблеми для українських переробників.

Великі споживачі пиломатеріалів, такі як Китай та Сполучені Штати, зменшили обсяги виробництва будматеріалів. В США це стало наслідком зростання ставок по іпотечі, що спричинило гальмування темпів будівництва. Експорт до країн ЄС та азійських ринків також став менш прибутковим через проблеми з логістикою через європейські порти.

Внаслідок воєнного вторгнення Росії попит на пиломатеріали та вироби з них на внутрішньому ринку знизився майже на 50%. Це сталося через зменшення кількості населення, окупацію частини території країни, зниження платоспроможності населення та зростання цін на вироби через збільшення їх виробничої собівартості.

Внаслідок цих негативних факторів близько 40-50 % українських переробників припинили свою діяльність [4; 5]. Зменшення кількості учасників ринку ще більше знизило попит на деревину. Додатково, відключення електроенергії також сприяє дестабілізації роботи переробних підприємств та підвищує собівартість продукції.

При обговоренні можливості зняття мораторію на експорт необробленої деревини в Україні виникають різні думки та погляди. Деякі експерти та підприємці вважають, що це може бути корисним кроком для розвитку галузі та покращення конкурентоспроможності українських підприємств. Існують аргументи, що обмеження експорту обробленої деревини може стримувати розвиток переробної галузі, а зняття мораторію сприятиме залученню інвестицій та розширенню ринків збуту.

Однак, відміна мораторію може мати негативні наслідки для підприємств у лісопереробній сфері, які планували свою діяльність із урахуванням обмежень щодо експорту необробленої деревини. Вони розраховували на внутрішній ринок і належну державну підтримку, які стали основою їх стратегічного планування та інвестиційних рішень. Скасування мораторію може порушити цей баланс й викликати невпевненість у секторі лісопереробки, що може вплинути на його стійкість та конкурентоспроможність.

Існує також загроза можливих негативних наслідків для України у випадку невиконання рішення Арбітражної групи. Європейський Союз має право вимагати відшкодування збитків або ж прийняти заходи, які обмежать зобов'язання, які випливають з угоди про зону вільної торгівлі. Наприклад, ввести додаткові мита на українські товари. Крім того, скасування мораторію є важливою умовою для подальшої співпраці з Міжнародним Валютним Фондом (МВФ).

Щоб знайти оптимальний шлях вирішення цієї проблеми, можна звернутися до прикладу країн Євросоюзу, де існує успішна модель балансу між сучасною деревообробною галуззю та експортом [6; 7]. Там першочергово враховується попит на продукцію на внутрішньому ринку, забезпечуючи стабільність і внутрішній розвиток галузі.

Отже, для подальшого розвитку лісозаготівельної галузі та деревообробних підприємств в Україні необхідно знайти компроміс і прийняти важливі рішення, які забезпечать ефективне функціонування цих секторів. Збалансоване регулювання експорту деревини, враховуючи потреби внутрішнього ринку та дотримуючись міжнародних зобов'язань, може стати ключовим фактором у стимулюванні економічного зростання та залученні інвестицій у сферу лісового господарства України.

Для досягнення привабливого інвестиційного клімату та розвитку деревообробної сфери в Україні, важливими є наступні кроки:

1. В першу чергу, необхідно розробити і впровадити однакові для всіх, незалежно від форм власності суб'єктів, довгострокові «правила

гри» на внутрішньому ринку деревини. Цей закон повинен встановити чіткі правила, що забезпечать прозорість та стабільність, і стати фундаментом для подальшого розвитку галузі.

2. Незважаючи на проведену реформу організаційної структури лісового господарства, а саме створення єдиного лісогосподарського підприємства «Ліси України» та об'єднання лісомисливських управлінь на регіональному рівні, українська влада до сьогоднішнього дня не здійснила необхідну «кадрову» реформу в сфері лісництва і не прийняла фундаментальний закон «Про ринок деревини». Цей закон є важливим і необхідним, оскільки він мав би закріпити не волю окремих чиновників, а однакові для всіх стабільні та довгострокові законодавчі правила для ефективного функціонування внутрішнього ринку деревини.

3. Необхідно провести антикорупційну реформу серед лісників та запровадити прозорий та компетентний кадровий підхід. Це допоможе забезпечити ефективне управління лісовими ресурсами та запобігти зловживанням [8].

4. Максимальне впровадження цифрових технологій у процесах заготівлі та транспортування деревини може забезпечити прозорість та контроль. Наприклад, фотофіксація завантаженої деревини з подальшим прикріпленням зображень до товарно-транспортних накладних та оприлюднення таких даних у відкритому інформаційному просторі. Це сприятиме уникненню недобросовісної практики та сприяє забезпеченню прозорості у лісовому секторі.

Отже, для забезпечення стійкого розвитку лісової галузі в Україні необхідно провести кадрову реформу, прийняти фундаментальний закон «Про ринок деревини» та встановити стабільні законодавчі правила функціонування внутрішнього ринку деревини. Крім того, важливим кроком буде розв'язання конфлікту з ЄС щодо відміни мораторію на експорт необробленої деревини шляхом знаходження компромісу та врегулювання питання відповідно до рішення Арбітражної групи ЄС. Це сприятиме співпраці з ЄС та дозволить українській лісовій галузі розкрити свій потенціал і впевнено рухатися в майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді: Закон України № 325-VIII від 09.04.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/325-19#Text>
2. Громов О. Мораторій на експорт деревини: чи буде кінець історії. *Урядовий кур'єр*. 1 лютого 2022. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/moratorij-na-eksport-derevini-chi-bude-kinec-istor/>
3. Ангел Є. Хто виграв на конфлікті з ЄС: які наслідки мав мораторій на експорт деревини. *Європейська правда*. 2021. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2021/04/6/7121790/>
4. Болоховець Ю. Ідеальний шторм для лісової галузі: чи витримаємо? *Економічна правда*. 20 січня 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/20/696162/>
5. Шевчук К. Як війна вплинула на українських виробників. Приклад деревообробної галузі. *Економічна правда*. 12 січня 2023. <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/12/695865/>
6. Tsymbaliuk Iryna. Assessment of business risks under conditions of war. *Rebuild Ukraine: справа всього цивілізованого світу: збірник тез допов. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 15 березня 2023 р.)*. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. С. 70-73.
7. Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Хомюк Н.Л., Войчук М. В., Савчук А.Ю., Коломечюк В.В., Цимбалюк С.М. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання: монографія. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 514 с.
8. Місюра О. В Україні хочуть скасувати мораторій на експорт лісу. Чому це небезпечно? *Бізнес*. 2023. <https://biz.nv.ua/ukr/experts/novi-shemi-chim-zagrozhuje-ukrajini-skasuvannya-moratoriyu-na-eksport-lisu-ostanni-novini-50304674.html>
8. Інноваційні форми євро регіонального співробітництва: концептуальні засади та механізми активізації [Текст] : монографія / Наталія Володимирівна Павліха, Ірина Олександрівна Цимбалюк, Ольга Антонівна Корнелюк, Юлія Віталіївна Петришина. – Луцьк : Вежа-Друк, 2022. – 214 с.
9. Цимбалюк І. О. Інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 340 с.
10. Цимбалюк І. О. Економіка війни та перспективи для України. *Together united: науковці проти війни: збірник тез доповідей I Міжнародної благодійної науково-практичної конференції (Луцьк, 20 травня 2022 р.)*. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) С. 131-133.